

πάνω σε άλλον ίσως αντιγράφεται σε ρωμαϊκές τοιχογραφίες (βλ. π.χ. G. Cerulli Irelli κ.ά., *Pompejanische Wandmalerei*, Stuttgart 1990, πίν. 129).

Οι τύποι των γυναικών του Herculaneum (αρ. 54-56), της Αφροδίτης Richelieu (αρ. 57), και του Ευβουλεύς (αρ. 58-59) ολοκληρώνουν το τμήμα του καταλόγου που είναι αφιερωμένο στον Πραξιτέλη.

Το τελευταίο μέρος του βιβλίου αφιερώνεται στον Κηφισόδοτο τον Πρεσβύτερο, ο οποίος ήταν πιθανότατα ο πατέρας του Πραξιτέλη

(αρ. 60-64), και στους δύο γιους του γλύπτη αυτού, τον Κηφισόδοτο το Νεότερο και τον Τίμαρχο (αρ. 65-75).

Συμπερασματικά, το βιβλίο αυτό είναι εξαιρετικό, και αποδεικνύει περίτρανα ότι η Ελλάδα δικαιούται να υπερηφανεύεται ότι διαθέτει μια από τις καλύτερες ομάδες ειδικών στο χώρο της 'Meisterforschung', δηλαδή της μελέτης των αρχαίων καλλιτεχνών.

Antonio Corso

Μέλος της Numismatica e Antichit Classiche. Quaderni Ticinesi

Necropolis of Gonur

Victor Sarianidi,

εκδ. Καπόν, Αθήνα 2007, 352 σελ.

Η νεκρόπολη του Γκονούρ τιτλοφορείται η καλαίσθητη αυτή έκδοση, στην αγγλική γλώσσα και με πλούσια εικονογράφηση (358 έγχρωμες εικόνες). Ο συγγραφέας Βίκτωρ Σαριγιαννίδης, αρχαιολόγος και επίτιμο μέλος της Ρωσικής Ακαδημίας Επιστημών, συνοψίζει τα πορίσματα των ανασκαφών που διεξάγει εδώ και 30 χρόνια στην αφιλόξενη έρημο του Καρακούμ (Τουρκμενιστάν).

Τα συμπεράσματά του βασίζονται στο πλούσιο υλικό από τις ανασκαφές της αρχαίας Μαργιανής, στο σημερινό Γκονούρ, όπου, μεταξύ άλλων, ήρθαν στο φως μεγαλοπρεπείς ναοί και εντυπωσιακά ανάκτορα, χρονολογούμενα στη χρονική περίοδο από τα τέλη της 3ης έως τις αρχές της 2ης χιλιετίας π.Χ.

Η εκτεταμένη νεκρόπολη, που ανασκάφηκε συστηματικά τα τελευταία πέντε χρόνια, εντυπωσιάζει και θεωρείται η μεγαλύτερη της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου στον ευρύτερο χώρο της Εγγύς Ανατολής. Τα πλούσια κτερίσματα που απέδωσε διακρίνονται για την ομορφιά τους και σίγουρα κερδίζουν επάξια μια θέση ανάμεσα στα σπουδαία έργα τέχνης από τα υπόλοιπα γνωστά κέντρα της αρχαιότητας, στη Μεσοποταμία, τη Μικρά Ασία και το Αιγαίο.

Ο συγγραφέας δεν περιορίζεται, ωστόσο, στην απλή παρουσίαση των ευρημάτων από τη νεκρόπολη, αλλά εκθέτει και τις απόψεις του για σημαντικά θέματα της Ιστορίας, όπως είναι το περίπλοκο ζήτημα της καταγωγής των κατοίκων της Μαργιανής. Πριν από 25 χρόνια, ήδη από την εποχή που ξεκίνησαν οι ανασκαφές, ο καθηγητής Βίκτωρ Σα-

ριγιαννίδης διατύπωσε τη θεωρία ότι ο πολιτισμός της Μαργιανής είναι γέννημα των πληθυσμών που ήρθαν από τις απομακρυσμένες δυτικές περιοχές των προηγμένων πολιτιστικών κέντρων της Εγγύς Ανατολής, και, πιο συγκεκριμένα, από την περιοχή του σημερινού Κουρδιστάν. Την εποχή εκείνη η θεωρία αυτή δεν βρήκε την πρόβουσα ανταπόκριση στην επιστημονική κοινότητα, αλλά οι πλούσιοι καρποί των ανασκαφών στη νεκρόπολη του Γκονούρ δικαιώνουν τελικά τον ανασκαφέα.

Επίσης, από τα ευρήματα προκύπτει ότι η θρησκεία των κατοίκων της Μαργιανής ήταν ο λεγόμενος ινδοϊρανικός παγανισμός, μετεξέλιξη της οποίας υπήρξε ο μεταγενέστερος ζωροαστρισμός. Το βιβλίο του Βίκτωρα Σαριγιαννίδη για τη νεκρόπολη του Γκονούρ αποτελεί αδιαμφισβήτητη σημαντική συμβολή στην έρευνα σχετικά με την καταγωγή της πρώτης μονοθεϊστικής θρησκείας στην παγκόσμια ιστορία, του ζωροαστρισμού. Όπως δήλωσε, μάλιστα, και ο άγγλος καθηγητής J.P. Mallory, οι ανασκαφές στη νεκρόπολη του Γκονούρ και στις άλλες θέσεις της Μαργιανής «άλλαξαν ριζικά τον τρόπο με τον οποίον προσεγγίζουμε σήμερα το πρόβλημα της ινδοϊρανικής καταγωγής».

